

Njiva.

(Črtica iz vasi. — Spisal Tatjan.)

Mladi Košak je stresel tobak iz pipe in obstal pred dvonadstropno, široko hišo. Vedel je, da mora vstopiti, a obšla ga je bojazen, neka temna slutnja, in ustavil se je sredi koraka. Gledal je predse v poslopje, ogromno, že nekoliko očrnelo zidovje in si ponovil vse v duhu, kar mu je doma žena naročila, kako naj se vede, in kaj naj govori. „Najprej potrkej na vrata in potem ga pozdravi, Zaletela, če bo doma. ‚Dober dan‘ reci! — Saj se ti ni treba sramovati, če smo siromaki, njega naj bo sram, da tako dela z nami. — A potem ga lepo poprosi, naj nam ne prodaja njive, da mu že plačamo gotovo, a sedaj ni mogoče, ker se na pomlad tako nič ne prigospodari, v jeseni smo pa imeli komaj za obresti. Tako reci, in Zaletel ne bode toliko neusmiljen, da nam ne bi pustil njive.“ —

Stopil je zopet par korakov dalje in prijel za kljuko težkih, hrastovih, dvokrilnih vrat, a še vedno si ni upal vstopiti. Zagledal se je bil v srčasto rožo, izrezano v levo krilo in mrmral: „Zaletel ne bode toliko neusmiljen. — Povem mu tudi, da imam otroke, čakaj, koliko jih je?“ — In v tem napetem razburjenju in negotovosti ni vedel niti kaj misli, in pričel je številiti na prste: „Francelj, Dorče, Andrejče, Lenčka . . . štirje so, da štirje, i seveda, kakor bi ne vedel!“

Nato pa je skoro nehoté roka pritisnila na kljuko, vrata so zahreščala v tečajih in se odprla. Stopil je v prostorno vežo, potlakano z opeko in vso nastavljeno s poljskim orodjem in raznimi posodami. Iz kuhinje se je valil dim, in dišalo je po kuhanem krompirju. Zaropotale so burklje, in nizka dekla se je pokazala v temni odprtini.

„Ali so doma oče?“

„Notri je v sobi sam.“

Obrnil se je na levo, potem po dveh stopnicah in obstal pred prašnimi železnimi vrati.

Prestopil se je dvakrat in potrkal. Notri so se začuli koraki, nekdo je pristopil k vratom in jih odprl.

„Dober dan!“

„A vi ste, sosed, dober dan, no, kaj boste povedali dobrega?“ Zaletel se je naslonil na stol in povesil pogled. — Bil je srednje rasti in debelega života; par globokih gub je bilo vrezanih v mesnato čelo, lice mu je bilo mozoljasto, in nad desno čeljustjo je bila zasekana v meso dolga rdeča brazgotina.

„Prišel sem vas poprosit, da bi mi ne prodali njive; saj bom plačal, kadar mi bo le mogoče. — Saj veste, otroke imam, pa si jih brez njive ne upam prehraniti. Od lani mi ni ostalo nič žita, in ako še letos ne pridelam ničesar, nam bo slabo.“ — Zagledal se je bil v kót, kjer je bila razprežena dolga pajčevina; po njej se je vrtil debel, rmenkast pajek in motal ujeto muho v goste mreže.

„Prijatelj, vedite, da vam ne morem pomagati. Tudi jaz imam družino. Vsak mora skrbeti zase. Veseli bodite, da imate zdrave otroke, jaz niti teh nimam: moj Adolf je hrom, kot veste.“

„Ali jaz mislim, da bi mi bilo mnogo pomagano, če nam bi pustili njivo.“

„Prekasno ste došli, prijatelj, prekasno. Vidite, meni je prav žal, a sedaj se stvar ne dá prenarediti. V mestu pri gosposki je že vse urejeno, napisano v knjige in kolekovano; saj sem naročil sosedom, naj vas opozoré na dolg. Zakaj pa vas ni bilo nič blizu? Vidite, vsak ima rad, kar mu gre. Obresti ste mi plačevali pošteno, — nič ne rečem, ali vendar — Prav žal mi je, da ne morem pomagati!“

Košak ga je poslušal samo napol; iz kota pa se je čulo tanko ječanje opredene muhe, ki se je v smrtnem strahu metala po pajčevini.

„Ako bi šli k gosposki in rekli, naj se ona reč preloži, in potem bi jaz med tem časom že plačal.“

„Kakor sem rekel, ni mogoče. — Kar je enkrat zapisano, ostane. Sicer pa, koliko ste pridelali na njivi? Saj s kmetijo tako nič več ni; žito pod ceno, zemlja pusta, in potem so še vsakovrstne nezgode vmes!“

„Samo to njivo imam, ki je nekaj vredna, ne prodajte mi je! Ako zahtevate, vam plačam tudi večje obresti.“

„Prej bi bili to povedali.“

„Na papir bi napisali, da odstopite od tožbe, in potem bi nesel jaz na sodnijo.“

„Ne bodite vendar nadležni! Dražba je napovedana, in —“

„Lepo bi prosil, saj se lahko prestavi. Starman jo je tudi lahko preložil lani, ko je —“

„To je bila druga stvar, vi tega ne razumete.“

Košak je obmolnil; v grlu ga je nekaj tiščalo, in usta so se mu napolnile s slino. Hotel je še nekaj izpregovoriti, a se v zadnjem hipu premislil in se obrnil proti vratom.

„Kaj že odhajate? No, pa srečno, srečno!“

Košak ga je pogledal s studom, in srce se mu je napolnilo z gnjevom in neko ponosno jezo: „Naj mu bo njiva, ali sreče naj nima pri nji! Moje roke so krepke, v žilah čutim moč, živem bodem vkljub temu in prehranil otroke, če tudi borno, a pošteno.“

Zunaj je vlekel veter in vrtinčil v hitrih kolobarjih suho listje visoko v zrak. Drevje je trepetalo in pripogibalo veje, posute z napol razcevelimi popki in brsti.

Moj Bog, koliko se je trudil teh osem let, odkar je oženjen, da bi kaj prigospodaril! Dan za dnevom, po letu in po zimi naporno delo in trud in skrbi, ki ga niso ostavile niti po noči. Od očeta je podedoval domovanje, njivo na Vresnicah, in poleg te še dve drugi peščeni njivici, kos travnika in tristo dolga. Največja skrb mu je bila, poplačati Zaletela čim preje. A sreče ni imel, in denar ni hotel v hišo. Prvo leto v zakonu je popravljaj domovanje in tako porabil, kar je prinesla nevesta. Potem je bilo

treba plačevati vsako leto obresti, prišli so otroci, in zopet nove skrbi in novi stroški.

Kolikokrat mu je zablestela nada, da se bode obrnilo na boljše, a prišlo je zopet drugače, po navadi še slabše.

Da, to je bilo prvo leto, ko je popravljaj dom. Tedaj je kupil od Zaletela dve krasni jelki za drag denar, ker ju je menil porabiti pri poslopju. A potem sta se mu videli prelepi, premočni. Zazdelo se mu jih je škoda, zato je odsekal v svojem delu dve smreki in ponudil jelki na prodaj. — Prišel je v vas lesni kupec in se pričel z njim pogajati. Bil je mlad in bahat; na rokah so se mu svetili zlati prstani, in debela verižica mu je visela ob baržunastem telovniku. Obljubljaj je mnogo, in kmalu sta se pogodila. Dal mu je pet goldinarjev are, a drugo bode plačal pozneje, ko nakupi še več lesa in ga spravi v denar. Kupoval je tudi pri drugih, a niso mu zaupali. — Stari Jernejec je rekel: „Kaj, če se košati in nosi prstane, a ne pokaže svetlega! Na to mu ne dam smrek.“ A Košak mu je zaupal; bil je še mlad, nezkušen, pošten, zlobe ni poznal in menil, da so vsi dobri kot on sam. Kupec je odpeljal jelki, a pozneje ga ni bilo več blizu. Govorili so, da je odšel na Hrvaško.

Nekaj let pozneje je priredil doma telico. Ker je bila lepo razvite rasti, jo je menil obdržati za pleme. A prišel je iz mesta mesar, — ni bilo še dolgo, odkar se je bil tam naselil. Kupoval je rad lepo živino in jo potem prodajal naprej, nekam na Koroško ali Tirolsko. Delal je krasne obljube: plačal bode vse pošteno, dal mu bode še celo več kot zahteva, ali sedaj ne premore toliko, ker je pred kratkim mnogo izdal. Vzel je telico. A Košak ni dobil plačanega niti polovice; kadar je prišel k njemu v mesto, ga je omamil vnovič z obljubami, mu nametal v robec malovrednega drobu, pljuč, ledvic, in Košak je potešen odšel. Malo pozneje je čul, da so mesarju upniki vse zarubili. —

Tako je gospodaril, se potil in upiral, delal in delal, a opomoči si ni mogel. Dolg se je staral — in sedaj mu bodo prodali njivo.

Približal se je domu, a ni hotel k ženi v hišo, temveč je odšel na vrt, da potrebi zemljo suhega listja in drobnih vejic, katere je pometal sneg raz drevje.

„Ata, ata, mož je prišel iz mesta in nekaj je prinesel!“

Francelj je smehljaje se obstal pred očetom in vihtel v roki klobuk.

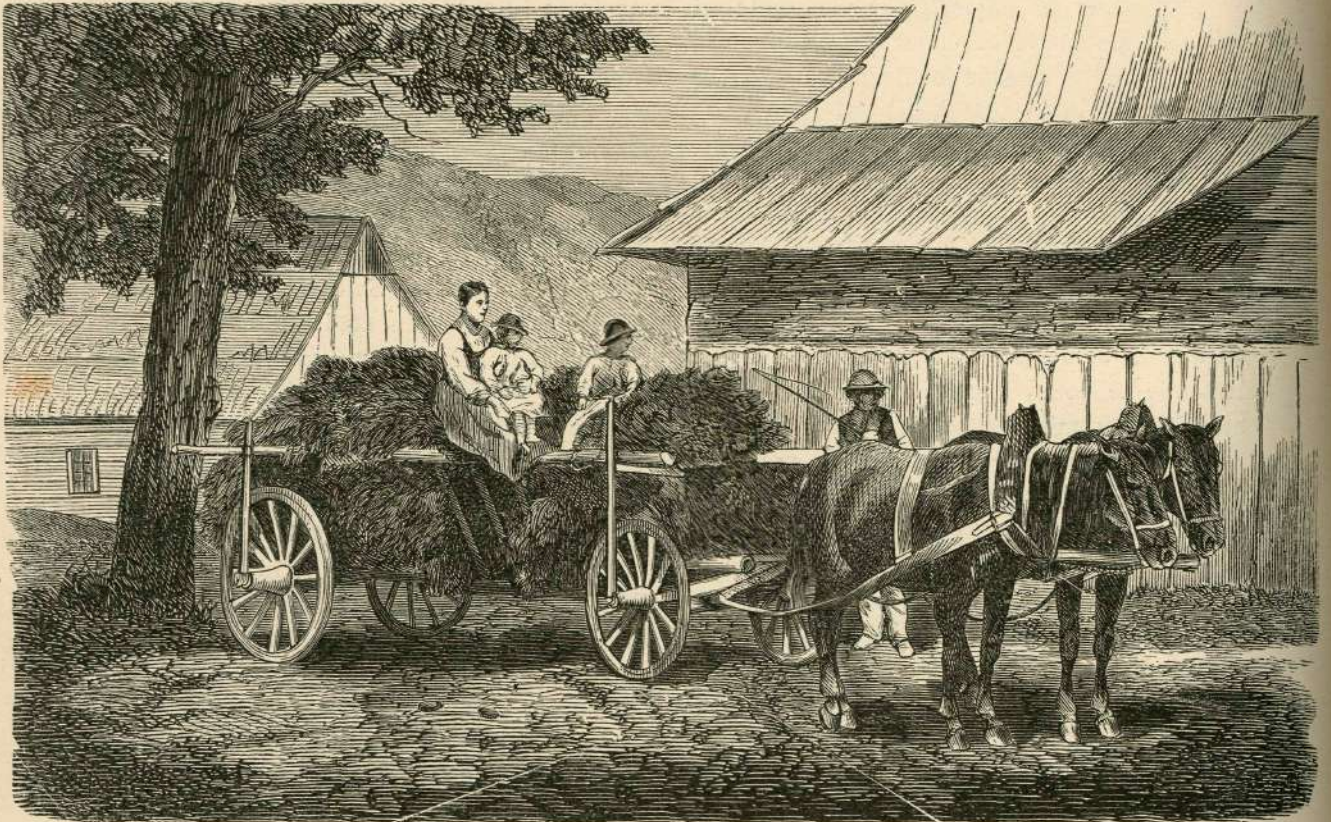
„Kaj pa je prinesel?“

„Dva papirja, vsa popisana, in mama so mu dali petnajst krajcarjev.“

veselil tako brezskrbno! Da bi vedel, kaj te še čaka v življenju, bi jokal!“

A sinko še ni vedel za bridkosti, ni poznal žalosti, ni videl bede, videl je le sveže zelenje, videl je belo cvetje, raztrošeno po vrtu in zelenju in smehljajoče se nebo nad sabo.

V deželi je bila pomlad, in griči in logi so bili pobeljeni z zvončki in bogkovimi srajčkami (vetrnicami). Zelenje je klilo in brstelo, po jablanah so se razvijali popki in poganjalo je prvo cvetje. Beli, tanki lis-

Lanéna žetev v Tatrah.

Košak je vedel, kaj to pomeni.

„Že prav, pojdi k mami!“

„Ne, rad bi šel na grič po rož.“

Oče mu ni branil in delal pridno dalje. Na vso moč se je trudil, da bi na nič ne mislil. A zastonj! Gledaje za sinčkom, ki je hitel po vrtu za dvema bratcema in sestrico, je trpko zajechal:

„O, sinko, da znaš, kaj muči tvojega očeta, bi ne letal tako razposajeno in se ne

tiči, polepljeni z dišečo drevesno smolo, so se odpirali, in svež vonj, vonj življenja je polnil zrak. Ptice so pele in žgolele, solnce je sijalo svetlo in jasno, a tuge in britkosti v človeških srcih ni obsijalo.

Teden dni potem je bila dražba. Na meji med Zaletelovo in Košakovo njivo so bili zbrani kupci iz vasi. Stali, so v gostih gručah in se pomenkovali med seboj.

Bilo je popoldne, in solnce je viselo že precej visoko nad gorami. Drevje nekoliko višje nad njivami je metalo dolge sence, in zdaj pa zdaj so vztrepetali vrhovi in se zašibili pod strujami vetra. Žarki so trepetali in odsevali po svetlih lističih, dokler ni zakril belkast oblak solnca. Po njivi se je vzdigovala iz tal lahna para, in iz črnih, mastnih, še nedavno izoranih brazd je poganjal plevel. Tla so bila namočena, da se je kmetom vdi-

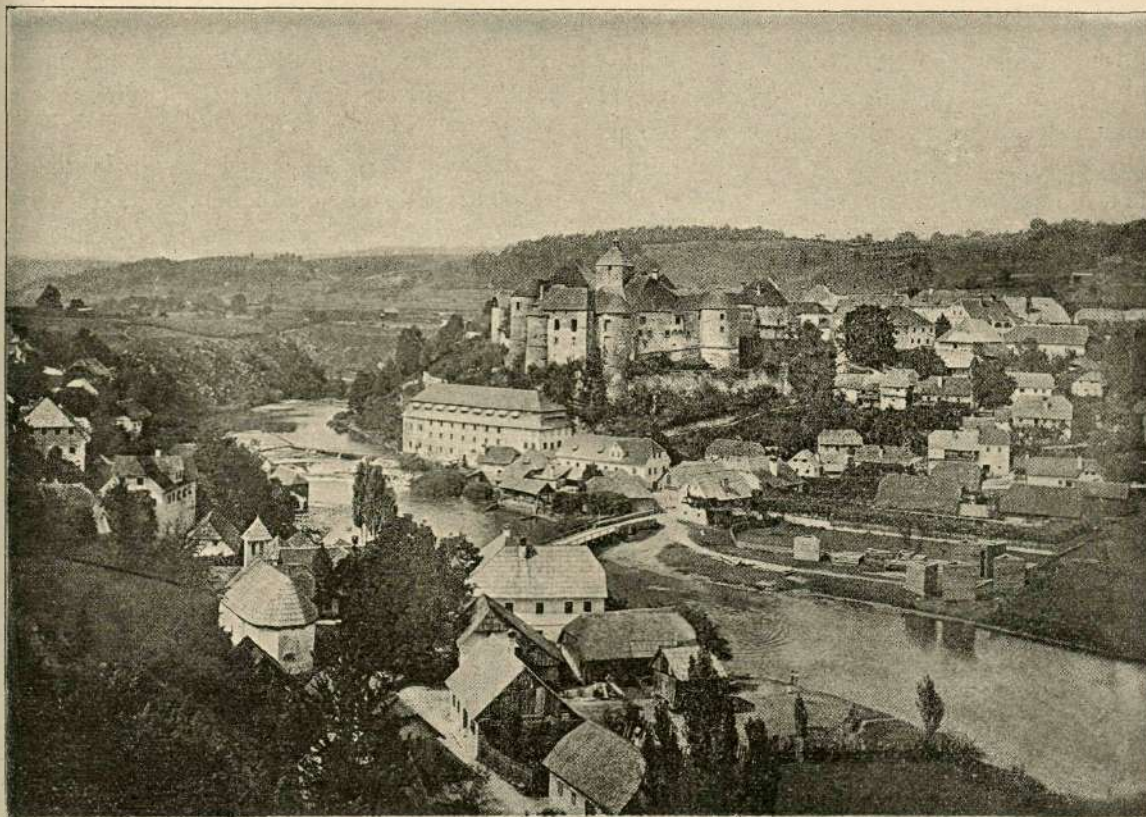
„Koliko mu je dolžan?“

„Tristo je bilo tedaj, ko se je ženil; obresti, mislim je plačal vselej.“

„O, Košak je priden, in tega mu ne privoščim.“

„Dober dan, sosedje!“

Nekateri izmej kmetov so snemali klobuke in kimali z glavami Zaletelu. Bil je bogatinec, in mnogi so mu bili dolžni. Prijatelj je ni imel, ker je bil znan kot ošaben stiskač.

Žužemperk.

ralo pod nogami, in se oprijemala prst težkih črevljev.

Gospodov iz mesta še ni bilo, in teh so čakali nestrpno. Kadar se je začul na cesti ropot, obrnili so se vsi tja, a zaželenega voza ni hotelo biti. Sedaj so zagledali Zaletela, ki je prihajal s palico v roki proti njim.

„Kaj misliš, Andrejec, je-li lepo od Zaletela, da mu prodaja njivo?“

„Veruj, da ni lepo. Oba sva stara, in hvala Bogu, nama se še ni zgodilo kaj takega.“

„Dom in svet“ 1900, št. 22.

Zaletel je stopil k prvemu in ga nagovoril: „No, Jamnik, vi ste tudi prišli?“

„Da, kot vidite.“

„Pa ne mislite kupiti?“

„I, kupil bi, če bi ne bilo preveč drago.“

„Koliko pa mislite, da bi bila vredna njiva?“

„Štiristo pri malem. Obdelana je dobro, peščena ni, močvirnata tudi ne.“

„A kaj še! Ako jih dobi tristo, je lahko vesel. Kakšna pusta zemlja je to!“

„No, takšna kot drugje.“

„Sosed, vidite, moja njiva leži takoj poleg; zato bi rad imel tudi to, da bi ju združil. Ne dražite mi po nepotrebem; in kadar bode v kakšni zadregi, se lahko oglasite pri meni.“

Stopil je k drugemu in mu prigovarjal takisto, naj odstopi od kupčije; ako mu je bil dolžan, ga je potolažil, da se nič ne mudi in da lahko počaka. Tretjemu, ki je prišel k njemu zadnjič po konja na posodo, — a zaman — je obljubil, da ga v bodoče lahko posodi. Zopet druge je vabil zvečer na pijačo, ako se kupčija srečno izteče, in tako je po malem pridobil vse na svojo stran. Le pri nekaterih večidel starejših in onih, ki niso hoteli imeti ž njim opravka — ni poskušal.

Solnce je padalo vedno niže; oblaki so se rdečili, in nad gorami se je svetila dolga, žareča proga. Gozdovi so se ovijali v temnomodra, vijolična ogrinjala, in zrak je postajal hladnejši. Veter se je pojavljal pogosteje, in grmovje je trepetalo in šumelo. Visoko v zraku je visel škrjanec in žgolel svojo ubrano, melodijozno pesem.

Tedaj je pridrdral po cesti voz in obstal onkraj njive. Iz njega sta stopila dva gosпода v rjavih klobukih in oguljenih suknjah ter se bližala kmetom. Bila sta iz mesta od sodnije.

In dražba se je pričela.

Košaka ni bilo. Ostal je doma v temnih slutnjah in načrtih. Najrajši bi bil popustil vse skupaj in odšel daleč v svet, kjer bi ga nikdo ne poznal. Gotovo ga imajo vsi za brezsrčnega zapravljevca, ki zanemarja dom, popušča ženo in deco ter se potika po krčmah. A kako dolgo ga že ni videl nihče pri vinu! Najrajši je bil pri otrocih, kramljal ž njimi in jih učil delati. S kakšnim veseljem je odšel vsako leto orat na njivo, na ono lepo njivo, katero mu baš sedaj prodajajo; lani ga je že spremljal najstarejši sinko in poganjal vola. Hej, to mu je bilo ugodno hoditi po njivi gori in doli; pred njim je rezal lemež plodno zemljo, in debele plasti so se obračale in valile v razor. Letos je menil polovico njive posejati z ržjo, drugo z ječmenom.

Takšno lepo vreme je bilo — a potem je začul ono težko vest... Koliko je pretrpel od tedaj, kakšna žalost se mu je naselila v srce! A vkljub temu je upal še vedno do danes, da vendar morda ne bode tako.

Zaman! Njiva pride v druge roke, in s kakšnimi občutki bode gledal on tuje ljudi, obdelujoče zemljo, ki je bila prej njegova!

Oko se mu je porosilo s solzami, in upadlo lice je pobledele še bolj.

Na klopi so se igrali otroci, razun najmlajšega, ki je spal v zibeli. Gledal jih je, se veselil njihove živahnosti, a pri misli, kaj bode s temi siromački, ga je zapeklo srce.

Isti hip se je najmlajši vzbudil in glasno zajokal; pristopil je k zibeli, in takoj se je polno, rdeče ličece nasmehljalo, kodrolasa glavica se je dvignila, in drobne ročice in nožice so se hotele na vsak način izkopati izpod odeje. Vzel ga je v naročaj in nosil ujkake po sobi gori in doli.

V sobo je stopila žena in se obrnila proti možu. Lice ji je bilo objokano, oči zatekle.

Obrnil se je v stran od nje; ni mogel gledati njenega upalega obraza. Zdelo se mu je, kot bi čital iz boleznih potez na obrazu pritajen ukor.

Dal ji je otroka in odšel ven.

Zmračilo se je. Košak je bil v hlevu pri živini, žena je gledala skozi okno, obrnjena na cesto. Zaslišal se je ropot, pridrdral je voz, in kmetje so se vračali drug za drugim v vas.

Mimo je prišel Jernejec.

„Oče, kako je?“

„Slabo, Ana! Njiva je prodana.“

„Prodana! Kdo jo je kupil?“

„Saj veš, Zaletel, za tristodvajset.“

„Oj! In kakšna njiva je to!“

Zakrila je obraz z rokavom in zajokala.

Pozno zvečer, ko so že otroci spali, sta Košak in žena še dolgo bedela v sobi.

„Ana, kaj počnemo sedaj?“

„Ne vprašuj me! Sam moraš vedeti bolje!“

„Ana, ne obsojaj mene, kot da sem jaz kriv! Lahko veš, da sem delal, kolikor sem mogel.“

„Jaz ti ne očitam ničesar, ker vem, da je moralo tako priti. Videla sem tvoje napore, vidim tvojo žalost, in smiliš se mi.“

Mož se je nagnil proti njej in ji segel v roko.

„Ana, zate in za najine otroke se bodem trudil tudi v bodoče. Ti mi boš pomagala, otroci bodo odrasli, in sreča se nam bo vendar enkrat nasmejala. Vzeli bomo kakšno njivo v najem in plačevali s tistim denarjem, ki je šel doslej za obresti.“

„Ne obupajva! Bog bode pomagal!“

Roke so se jima tresle, a vendar sta bila v tistem hipu jaka, močna in odločena, prenašati vse težave, vse napore. Družila ju je medsebojna ljubezen in ljubezen do otrok.

Zunaj so sijale zvezdice na nočnem nebesu, lahni valčki vetra so plavali po zraku in nosili s seboj vonjavo jablanovega cvetja.

Iz drugega konca vasi sèm iz krčme pa je odmevalo glasno kričanje in pijano petje ter se izgubljalo v mehko pomladno noč.

* * *

Zaletel je razoral mejo, spojil obe njivi v eno in jo posejal v jeseni s pšenico. Kali so pognale, ozelenele, in drobne bilke napolnile lehe in razore. Spomladi so se koreninice razrastle, vzklila nova stebelca in se popenjala vedno višje. Pokazalo se je prvo klasje, in vsa njiva je bila kmalu v najlepšem cvetju. Bohotna, temno-zelena, sočna stebela, drugo poleg drugega, so se dvigala ponosno, in med žitom je cvetel pisan plevel, modre plavice, živordeči mak in kokalj. Ah, bilo je krasno pogledati njivo, ko je mirovalo vse, in se ni ganila bilka; a še krasnejše je bilo tedaj, kadar je zavela hladna sapa, se klanjalo žito, se pripogibalo klasje in šumljalo lahno, lahno . . . Vsa njiva je zavalovala nalik zelenemu morju, lističi so trepetali, iz maka se je usipal cvetni prah, in zrak je bil napolnjen z duhtečo vonjavo.

V njivi je pela prepelica, smukala med stebli in hranila mlade s kobilicami in drugimi žuželkami. Gnjezdil je škrjanec in pel od zore do mraka; vsa njiva je živela, drhtela in se kopala v solnčnih žarkih. Slednjič se je klasje napolnilo, pozlatilo, in pšenico so poželi.

Tako je bilo prvo leto. — A nekaj poletij potem so se nagromadili vročega dne na nebu sivi oblaki. Vse obzorje je bilo prepreženo z grozečimi plastmi, včasih je nebo zažarelo v krvavem ognju, švignil je blisk in zarohnel grom. Zarožljala je toča, sklestila klasje in nasula v razore ledenega zrna.

In leta so tekla — —

Zaletela ni več veselilo gospodarstvo; imel je samo enega sina, in ta je bil hrom. To ga je žalostilo, mu silno razjedalo srce, in včasih se je v obupu upijanil, potem popival po cele tedne in se ne brigal za dom. Ko se je zopet iztreznil, se je kesal in skoparil še bolj, dokler ga ni zopet omamilo vino. A to se je dogajalo vedno pogosteje. Slabel je, hiral vidno, in slednjič ni nahajal drugje razvedrila, kot v pijači.

Dom je propadal počasi, a gotovo; plosnje je očrnelo še bolj, zidovje se krušilo, raz streho je padala opeka in gnjilo tramovje. Hiša je bila tiha, brez šuma in hrupa, brez veselega petja, in pred pragom so zrasle koprive — —

Bil je zopet krasen pomladni dan. Solnce je vzhajalo nad gorami, rosa se svetila po zelenju, in morje žareče svetlobe se usipalo na vas.

Tedaj je prodajal Zaletel njivi na Kresnicah. Bili sta zanemarjeni, in kupcev ni bilo mnogo. Kupil ju je Košak.

Drugi dan so prišli na njivo oče in trije sinovi, rdeči, zdravi in ponosno zrastle. Vzeli so zopet nekdanjo last v posest, jo izorali in posejali s semeni.